

בפקודיך אשתעשע

נידונים הלכתיים מרתקים על סדר הפרשה

אין לסמוך על הדברים להלכה, הנידונים נכתבים לעזר ללב המעיין בלבד

"הידעתם את לבן בן נחור" (כט, ה)

מה עדיף לכתוב בכתובה: את שם אביו הרשע, או את שם סבו הטוב?

שאלה: יששכר היה אדם תמים ועמל כפיים, שכל יהדותו התבטאה בשמירת השבת ושמירת הכשרות. בנו היחיד 'רוני' כבר התרחק מדרך התורה, וכשבגר הפך למתריס נגד כל מה שריח יהדות נודף ממנו.

רוני נודע כאדם מושחת, בעל לשון רעה ומושחת. לימים הקים מפלגת שטנה שנישאה על גבי שנאת לומדי התורה, ובבחירות קיבלה עשרה מנדטים. רוני נעשה לשר חשוב, ופעל ככל יכולתו להרע לשומרי התורה ולומדיה...

ביום מן הימים נחרד רוני לגלות שבנו 'עמוס', החל ללכת לשיעורי תורה בשעות הערב, ואט אט התקרב לדרך התורה... כעסו היה רב! ולאחר שעמוס הלך לישיבה בירושלים, ניתק עמו כל קשר.

עמוס התבייש באביו הרשע, וכמעט לא גילה לאיש את מוצאו. כשעלה לתורה ביקש שיקראוהו כבנו של סבו: עמוס ב"ר יששכר...

משבא עמוס בברית הנישואין, ביקש מראש הישיבה שלא יכתוב בכתובה את שם אביו, אלא את שם סבו. ראש הישיבה הסתפק, אם אפשר לכתוב בכתובה את שם הסבא במקום האבא הרשע?

מחכמי דורו שהכשירו את הגט, אמנם בתשובות הרא"ש (כלל יז סי' יב) תמה עליהם, האין הכשירו את הגט, דהתיינח שיוכל אדם לשנות את שם עצמו, אבל שם אביו אינו יכול להשתנות.

ובשו"ת חת"ס (אבן העזר ח"ב סי' יז) הוסיף על דברי רבינו הרא"ש, דאף שמצינו אצל לבן שהתבייש באביו וקרא לעצמו "בן נחור" על שם סבו, מכל מקום אין ביד הבן כח לשנות את שם אביו, ולכן חייב להשתמש בשם אביו בגט.

ולעניינו, נראה שגם בכתובה אין לקרוא שם סבו אפילו שמתבייש באביו הרשע. (וכבר התבאר בפוסקים שאדרבה בכתובה יש להקפיד יותר לכתוב את שם אביו דוקא, כיון שאם חלילה יבואו בסוף לידי גט, לא יכשלו לרשום את שם הסב).

תשובה: כשיעקב הגיע לחרן, שאל את הרועים אם הם מכירים את לבן בן נחור. ויש לשאול: הרי לבן היה בנו של בתואל, ולא של נחור, ומדוע אמר יעקב "לבן בן נחור"?

ביאר רבינו הרמב"ן: "ויתכן שהיה בתואל אדם פחות מעלה, ולא ירצה לבן שייחסו אותו האנשים רק לאבי אביו". כלומר, לבן התבייש באביו בתואל הרשע (במדרש רבה פ' ח"י שרה איתא שבתואל נהג בשחיתות וחוסר צניעות, עד שגם אצל עמו היה שנוא מאד), ולכן קרא לעצמו על שם סבו נחור.

מעשה שהיה, ביהודי אחד שהמיר את דתו רח"ל, ובני משפחתו מאד התביישו בו. בנו של אותו מומר נתן גט לאשתו, וברוב בושותו באביו - כתב בגט את שם סבו במקום שם אביו המומר. היו מי

האם מותר להזכיר שמו הפרטי של הסבא?

שאלה: גדעון בא מדי יום לעזור ולסעוד את סבו מרדכי. באצילות רבה נותן לסבו הרגשה טובה כביכול הוא, הסב, עוזר לנכדו. ולדוגמא כשהיה מוציאו לטיול אמר לו: "מרדכי בא תיתן לי יד כדי שלא אפול"... או כשהיה צריך להאכילו: "מרדכי בא תעזור לי לאכול".

אחד מבני המשפחה שראה זאת העיר לו שיתכן ואסור לקרוא לסבו בשם הפרטי. האמנם כן?

ראיה מעניינת לדבריו:

והנה רבקה אמנו היתה בתו של בתואל. כלומר, יעקב היה נכדו של בתואל. ואולי בשביל זה דקדק יעקב אבינו ע"ה, ולא הזכיר את שם סבו. ולכן אמר: "הידעתם את לבן בן נחור" - ולא בן בתואל - בכדי שלא להזכיר שם סבו.

תשובה: ב"הגהות מנחם ציון" לספר "שם הגדולים" (ח"א אות א הערה 1) כתב דהרבה חכמים החמירו על עצמם שלא להזכיר שם סבם, כשם שאין הבן קורא לאביו בשמו הפרטי, שהרי "בני בנים הרי הם כבנים".

והביא ממקומות שונים, שהאמוראים החמירו על עצמם שלא להזכיר אפילו שם זקנם מפני הכבוד. בסיום דבריו מביא

"ויגש יעקב ויגל את האבן מעל פי הבאר" (כט, ו)

האם ראוי להספיד את המרא דאתרא על כוחו ועוצמתו הגופנית?

שאלה: אלפים השתתפו בהספד על המרא דאתרא שנערך במלאות שבעה להסתלקותו. אחרון הספדים היה תלמידו הקרוב נאמן ביתו, ת"ח גדול בפני עצמו, אשר בקול בוכים סיפר על מעלותיו הנשגבות.

באופן מיוחד התעכב על נקודה מיוחדת שהיתה ניכרת אצלו: כוחו הגדול היה לא רק בהלכה, אלא גם בכוחו הגופני... לדוגמא, לפני חג הסוכות היה מוציא לבדו את הקרשים הכבדים והסך מתוך המחסן, דבר שגם אנשים חסונים במיוחד היו מתקשים

לעשות לבדם. כך גם ארע שהאחראי על העירוב השכונתי, התקשה לסחוב את עמודי העירוב בדרך להתקנתם - פגש בו הרב הקשיש, ולבדו סחב את העמודים! הספדן הרחיב והוסיף סיפורים נוספים על כוחו ועוצמתו הפיזית של המרא דאתרא...

לאחר ההספד ניגשו אליו כמה מחשובי הקהל, והעירו לו: הרי רבינו כל חייו עסק בתורה והלכה, וכי ראוי להשתבח בכזה אדם גדול - בכוחו ועוצמתו הגופני?

הרי יעקב היה לאחר י"ד שנות לימוד תורה ברציפות בבית מדרש של שם ועבר, והתורה מתשת כוחו של אדם. ומה גם שהיה עייף מהדרך. ועל אף שהיה אמור להיות מותש - אזר כח, והסיר את האבן - **משא של כמה וכמה שומרי עדרים גברתנים יחד!**

והנה יש להבין לשם מה הודיעונו מאותה גבורה של יעקב אבינו? מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל נשאל שאלה זו, והשיב, דבמשנה במסכת אבות (פ"ו מ"ח) תנן "הנוי והכח והעושר נאה לצדיקים ונאה לעולם" - **הרי שכח וגבורה זו מעלה (רוחנית) בפני עצמה הראויה להשתבח בה!** (דרך שיחה ח"א).

ושו"ר דברי רבנו הרמב"ן (לעיל פס' ב) וז"ל: "יארץ הכתוב בספור הזה **להודיענו כי קווי ה' יחליפו כח**, ויראתו תתן עוז, כי הנה יעקב אבינו בא מן הדרך והוא עיף, ויגל לבדו האבן אשר היו צריכים אליה כל הרועים, ושלושה עדרי צאן - אשר להם רועים רבים ושומרים - כולם רובצים עליה, אינם יכולים להניעה כלל".

ולפיכך, **טוב עשה אותו תלמיד ששיבח את המרא דאתרא על כוחו ועוצמתו הגופני**, בהם השתמש בעיקר לקיום מצוות, וע"י כך יתפרסם בעולם שקווי ה' יחליפו כח!

האם מותר לעזור לבדואים לחבר צינור מים?

שאלה: משאית המנוף של אבי עשתה את דרכה בחולות הנגב, בדרכה לאתר בניה באזור. לפתע מבחין הוא בשני בדואים המנסים לחבר צינור מים ענק מימדים למתחם אוהלים. הבדואים ניסו שוב ושוב, אך ללא הצלחה.

אבי - יהודי בעל לב חם וגומל חסדים, חשב לעצור לידם, ובהינף מנוף אחד לסייע בעדם לחבר את הצינור. פעולה שעבורו תקח דקות בודדות.

לפתע נזכר בשיעור האחרון ששמע בבית כנסת, על איסור **'לא תחנם'...**

מצד שני עלה בו הרהור: **הרי גם יעקב אבינו סייע בהורדת האבן מעל הבאר לרועים הנכריים...**

האם מותר לו לסייע לבדואים לחבר את הצינור?

תשובה: איך באמת יעקב אבינו עזר לרועים, ולא חש לאיסור 'לא תחנם'?

כתב מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל בספרו 'טעמא דקרא': "ונראה שיעקב אבינו לא חש כלל להרועים, כי הם עובדי ע"ז וכתוב לא תחנם, ורק ללבן רצה לעשות טובה כיהוא אחי אמו, ומצוה לקרב את

קרוביו (כמ"ב ביבמות ס"ב, ב), וגם לרחל שהיא בת אמו רצה לעזור". ומדבריו נלמד, שאילולא היה בזה טובה לקרובי משפחתו - לא היה יעקב עוזר לרועים כלל מחמת איסור לא תחנם. ומכאן שאיסור **לו לאבי לעזור לבדואים בהנחת הצינור, אלא אם כן יקח מהם תשלום על כך.**

האם יעקב החזיר את האבן למקומה?

שאלה: האם יעקב אבינו החזיר את האבן חזרה למקומה על פי הבור לאחר שכולם גמרו להשקות את צאנם?

בשאלה זו וכתב (בספרו 'דינת יצחק'): **לא נזכר בקרא שהשיב את האבן על פי הבאר למקומה.** ויש לומר, דהרשב"ם כתב שני פירושים למה שמו האבן הגדולה על פי הבאר:

או כדי שלא יפלו בה אדם וכלים, או כדי שלא ישאבו ממנה שאר בני אדם. ולפי"ז נראה - דאם נימא דשמו את האבן עפ"י הבאר **כדי שלא יפול בה אדם וכלים**, מכיון דיעקב גלל את האבן מעפ"י הבאר, **הרי הוא פתח הבור ונעשה "בעל הבור" ע"י פתיחת הבור, וחל עליו חיוב לכסותו**, ועפ"י דין היה מחוייב להשיב האבן למקומה וכך עשה.

אולם, אם נימא שעשו כן **כדי שלא ישאבו ממנה שאר בני אדם**, הנה נראה דרחל לא היתה גוללת האבן או משבת האבן בהדי שאר האנשים הרועים, **ולכן לא השיב יעקב האבן עפ"י הבאר**, דזה לא חשיב חסד לרחל - כי אם לשאר הרועים שהיו צריכים להשיב האבן למקומה, ואסור לרחם עליהם מלאו ד"לא תחנם".

תשובה: ראשית דבר צריך לברר מה הסיבה שבגללה כיסו הרועים כל פעם את הבור באבן הגדולה?

רבינו הרשב"ם כתב שכיסו את הבאר באבן, בכדי **"שלא יפול אדם, או שלא ישאבו ממנה שאר בני אדם"**.

ורבינו החזקוני כתב כדברי הרשב"ם והוסיף, שכיסוי האבן היה - גם מפני **נפילת כלים לבאר**.

מרן הגר"א זצוק"ל הביא את דברי הרשב"ם וכתב ע"כ (ב'אילת השחר'): "ועוד י"ל דכיסו בכדי **שהמים לא יתלכלכו, ומפני סכנת נחשים**".

הנצי"ב כתב בהעמק דבר, שכיסו את הבאר באבן, בכדי שלא יטילו **כישוף במים**, דבאותו זמן היו רגילים בכישופים.

וכעת נברר אם יעקב אבינו כיסה את האבן לאחר שסיימו לשתות: הגאון רבי אברהם יצחק סורוצקין שליט"א (מר"י ט"ז דארה"ב), עמד